

معاونت در جرایم تعزیری

در حقوق کیفری ایران

مؤلفین:

دکتر علی طالع زاری

استادیار دانشگاه

شیما علاقه بندی

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

سرشناسه

: طالع زاری، علی، ۱۳۶۰

عنوان و نام پدیدآور

: معاونت در جرایم تعزیری در حقوق کیفری ایران

مشخصات نشر

: تهران: کتاب آوا، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری

: ۱۲۲ ص

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۳۶۶-۰

وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا

موضوع

: حقوق جزا - ایران Criminal law - Iran

شناسه افزوده

: علاقه‌بندی، شیما، ۱۳۵۰

رده‌بندی کنگ

: ۱۳۹۶ م ۲ ط ۶/۱۹۵ BP

رده‌بندی دیویی

: ۳۹۷/۳۷۵

شماره کتابشناسی ملی

: ۱۵۰۳

معاونت در جرایم تعزیری در حقوق کیفری ایران

انتشارات کتاب آوا

مؤلفان:	دکتر علی طالع زاری (عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد گرگان) شیما علاقه‌بندی
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۶
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۱۵۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۳۶۶-۰

نشانی دفتر مرکزی: انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن‌بست حقیقت، پلاک ۴، واحد ۴

شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ | ۶۶۹۷۴۱۳۰ | ۶۶۴۰۷۹۹۳ | دورنگار: ۱۱۵۸

avabook_kazemi@yahoo.com | www.avabook.com

فروشگاه کتاب آوا: اسلام‌شهر، خیابان صیاد شیرازی، روبروی دانشگاه آزاد اسلامی، جنب دادگستری

تلفن: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری فایل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فایل، سی‌دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحانی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

فهرست مطالب

۹	
۱۳	فصل اول: مفاهیم - محدوده موضوعی و توابع معاونت در جرم
۱۴	
۱۴	
۱۴	
۱۴	
۱۶	
۱۹	
۲۱	
۲۲	
۲۷	
۲۹	
۲۹	
۳۰	
۳۱	
۳۱	
۳۵	
۳۷	
۳۷	
۳۸	
۳۹	
۴۱	

- ۲-۲- محدودده حقوقی..... ۴۲
- ۱-۲-۱- تفکیک معاونت ومباشرت..... ۴۳
- ۲-۲-۱- تفکیک معاونت وشرکت..... ۴۴
- ۳-۲- تحولات تقنینی معاونت در حقوق کیفری ایران..... ۴۶
- ۲-۳-۱- معاونت در قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴..... ۴۷
- ۲-۳-۲- معاونت در قانون مجازات عمومی ۱۳۵۲..... ۴۸
- ۲-۳-۳- معاونت در راجع به مجازات اسلامی ۱۳۶۱..... ۴۹
- ۲-۳-۴- معاونت در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰..... ۵۱
- ۳-۵- معاونت در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲..... ۵۲
- فصل دوم. ارکان معاونت و مبانی مجازات معاونت در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.... ۵۵**
- ۱- ارکان معاونت در راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲..... ۵۶
- ۱-۱- عنصر مادی..... ۵۶
- ۱-۱-۱- نوع رفتار مادی جهت تحقق جرم..... ۵۶
- ۱-۱-۱- ترغیب..... ۵۷
- ۱-۱-۱- تهدید..... ۵۸
- ۱-۱-۱-۱- تطمیع..... ۵۹
- ۱-۱-۱-۱- تحریک..... ۶۰
- ۱-۱-۱-۱-۱- دسیسه یا فریب..... ۶۱
- ۱-۱-۱-۱-۱- سوء استفاده از قدرت..... ۶۲
- ۱-۱-۱-۱-۱- تهیه و ساختن وسیله ارتکاب جرم..... ۶۳
- ۱-۱-۱-۱-۱- ارائه طریق ارتکاب جرم..... ۶۴
- ۱-۱-۱-۱-۱- تسهیل ارتکاب جرم..... ۶۵
- ۱-۱-۱-۱-۱-۱- تحقق رفتار مجرمانه ولزوم آن..... ۶۶
- ۱-۱-۱-۱-۱-۱- ضرورت تقدم یا اقتران زمانی عمل معاون ومباشرت..... ۶۷
- ۱-۱-۱-۱-۱-۱- معاونت در شروع به جرم..... ۶۷
- ۱-۱-۱-۱-۱-۱- معاونت ناشی از ترک فعل..... ۶۸
- ۱-۱-۱-۱-۱-۱- معاونت در فعل ناشی از ترک فعل..... ۶۹
- ۱-۱-۱-۱-۱-۱- معاونت در جرایم غیر عمدی..... ۷۰
- ۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱- نظریه پذیرش معاونت در جرایم غیر عمدی..... ۷۱
- ۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱- نظریه عدم پذیرش در جرایم غیر عمدی..... ۷۳

۷۴.....	۱-۱-۱- معاونت در معاونت.....
۷۵.....	۲-۱- عنصر معنوی.....
۷۶.....	۱-۲-۱- علم و آگاهی معاون.....
۷۸.....	۲-۲-۱- قصد و اراده مجرمانه.....
۷۹.....	۳-۲-۱- انطباق قصد مجرمانه معاون و مباشر.....
۸۰.....	۳-۲-۱- زمان لازم برای وحدت قصد مذکور.....
۸۰.....	۲-۳-۲-۱- تکلیف قانونی معاون زمانی که مباشر اعمالی را خارج از وحدت قصد مرتکب می شود.....
۸۲.....	۲-۲- عنصر قانونی.....
۸۴.....	۳-۱- مجازات معاون در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.....
۸۴.....	۱-۲- معاون به عنوان جرم مستقل.....
۸۵.....	۲-۲- معاونت عنوان جرم عاریه ای.....
۸۶.....	۱-۲-۲- استعاره مالک مجرمت.....
۸۷.....	۲-۲-۲- استعاره سببی مجرمت.....
۸۸.....	۳-۲- مبنای مجرمیت و مجازات معاون در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.....
۹۱.....	فصل سوم: مجازات معاونت در جرائم تعزیری در فقه امامیه و قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲
۹۲.....	۱- مجازات معاون در جرائم تعزیری در فقه امامیه.....
۹۲.....	۱-۱- قلمرو و دامنه مجازات تعزیری.....
۹۳.....	۲-۱- مصادیق تعزیر در فقه امامیه و روایات.....
۹۵.....	۲- مجازات معاون در جرائم تعزیری در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.....
۹۵.....	۱-۲- مجازات معاون در شرع.....
۹۷.....	۲-۲- مجازات قانونی.....
۹۹.....	۳-۲- جزای نقدی.....
۱۰۰.....	۴-۲- تحلیل تبصره دو ماده ۱۲۷ قانون مجازات اسلامی و تبصره ماده ۲ قانون تعزیرات.....
۱۰۰.....	۲-۴-۲- موارد اعمال ماده ۶۱۲ و ۶۱۴ قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵.....
۱۰۲.....	۲-۴-۲- مجازات معاون در تبصره ماده ۶۱۲ قانون تعزیرات و تبصره دو ماده ۱۲۷ ق.م.ا.....
۱۰۵.....	۳- فروعات مجازات معاون در جرائم تعزیری.....
۱۰۵.....	۱-۳- مجازات معاون به عنوان جرم مستقل در جرائم تعزیری.....
۱۰۶.....	۱-۳-۱- جرائم بر ضد امنیت داخلی و خارجی.....
۱۰۸.....	۲-۳-۱- فراری دادن اشخاص توقیف شده یا زندانی.....

۱۰۹	۳-۱-۳- جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی.....
۱۰۹	۴-۱-۳- جرایم علیه اشخاص.....
۱۱۰	۵-۱-۳- جرایم علیه اموال و مالکیت.....
۱۱۱	۲-۳- تأثیر کیفیات مخففه مجازات و عوامل موجهه جرم بر معاون.....
۱۱۳	۳-۳- تأثیر کیفیات مشدده بر مجازات معاون.....
۱۱۷	فهرست منابع.....

مقدمه

مجازات معاون در جرایم تعزیری در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ یکی از تحولات مثبت قانون مجازات اسلامی است. چرا که در قانون سابق، مجازات معاون در جرایم تعزیری به صورتی پراکنده و مبهم در مواد مربوطه تعیین شده بود اما قانون مجازات اسلامی جدید در بند «ب» ماده ۱۲۷ مجازات معاون در جرایم تعزیری را مشخص کرده است که بر این اساس در جرایم موجب تعزیر مجازات معاون یک درجه پایین تر از مجازات جرم ارتكابی خواهد بود.

در قانون مجازات اسلامی مصدق و رتق، تهدید، تحریک، ترغیب، ارائه طریق، ساختن و تهیه وسایل ارتكاب جرم و... می‌باشد. براساس تحقق معاونت باید بین عمل مباشر و معاون جرم اقتران زمانی وجود داشته باشد و معاون همانند کسی را داشته باشد که مباشر جرم دارد. بنابراین، معاونت در جرم نیز دارای سه رکن مادی، معنوی و قانونی است. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ نظریه مجرمیت استعاره نسبی را درباره معاونت در جرم پذیرفته است که مطابق آن معاون مجرمیت خود را از جرم ارتكابی عاریه می‌گیرد و تابع آن است. بدین ترتیب اگر به هر دلیل، وصف مجرمانه از فعل ارتكابی برداشته شود مسئولیت معاون نیز برطرف می‌شود. مجازات های تعزیری نیز در قانون مجازات اسلامی در ماده ۱۹ این قانون به ترتیب از اقل به اکثر درجه بندی شده است. مطابق تبصره یک ماده ۱۲۷ ق.م.ا مجازات معاون در جرایم تعزیری از نوع مجازات قانونی و اشد می‌باشد. در فقه امامیه نیز برای معاون در جرایم تعزیری، طبق قاعده «التعزیر لکل حرام» تعزیر در نظر گرفته شده است. برخی مصادیق معاونت به دلیل اهمیتی که دارند از سوی مقنن، به طور خاص و مستقل جرم انگاری شده‌اند و مجازات مستقلی دارند. بنابراین اگر در قانون و شرع برای معاون در جرایم تعزیری مجازاتی تعیین نشده باشد، ماده ۱۲۷ و بند «ب» این ماده درباره وی اعمال می‌شود.

یکی از مسائل بحث‌برانگیز در قانون مجازات اسلامی، مسئله مجازات معاون جرم است. در ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ پیش‌بینی شده بود که اشخاص مذکور در بندهای سه‌گانه ذیل ماده‌ها

توجه به شرایط و امکانات خاطی و دفعات و مراتب جرم و تأدیب، از وعظ و تهدید و درجات تعزیر، «تعزیر» می‌شوند. با در نظر گرفتن پیشینه این ماده در قانون راجع به مجازات اسلامی (۱۳۶۱) درمی‌یابیم که معاونت در جرم، پیش از این، تنها در جرایم قابل تعزیر قابل تصور بود و به همین جهت قانونگذار نیز برای معاونان چنین جرایمی «تعزیر» در نظر گرفته بود. با تصویب ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰، قانونگذار بدون توجه به تعارض و تنافی تعزیر معاون با اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، دامنه بزه‌های قابل تعزیر را به کلیه جرایم تسری داد، ولی میزان مجازات معاون جرم، تغییری حاصل نکرد.

از طرفی، مراتب معاون در جرایم تعزیری نیز یکی از مواردی است که در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به طور روشن تری بیان شده است. بدین گونه که در بند «ا» ماده ۱۲۷ قانون مذکور آمده است: «در جرایم مستوجب تعزیر یک تا دو درجه پایین‌تر از مجازات جرم ارتکاب» بنابراین در قانون جدید مجازات معاون، منخ مجازات مباشر خواهد بود. با این وجود در مواردی که مجازات مباشر مصادره اموال، افساد مال، انتشار حکم محکومیت است، مجازات قابل اعمال بر معاون جزای نقدی است.

بنا به مراتب معروضه، تعزیر در لغت به معنی تعظم، تأدیب، ضرب، منع و نصرت آمده است. در لغت نامه دهخدا چنین آمده است: «ریشه اصلی تعزیر همان منع و رد است و نصرت نیز به این معنا است که شما دشمن را از کسی رد می‌کنی و مانع اذیت او می‌شوید. دشمن می‌شوی و به تأدیب هم تعزیر اطلاق می‌شود، چون جانی را از تکرار گناه باز می‌دارد و در اصطلاح، «نظام کیفرهای نامعین» تعزیر نامیده می‌شود، به عبارت دیگر عقوبتی است که مدار آن در شرع معین نشده است، لذا رکن اصلی این کیفرها «عدم مقدر بودن» آنهاست. بر این امر دعای جماع شده است. تعزیر ملاک دیگری هم دارد که آن «دون الحد» یعنی کمتر از حد بودن آن است. یعنی بر این باورند که تعزیر تنها به وسیله زدن انجام می‌شود، ملاک آنها روایات و کلمات فقها بوده که در آن تعبیر «دون الحد» به کار رفته است. در برابر، اکثر فقها معتقدند، تعزیر اختصاص به زدن ندارد و عنوان زدن در روایات و کلمات فقها به دلیل سهل الوصول بودن آن یا به دلیل تأثیر بیشتر آن بوده است. بنابراین تعزیر بر حسب مراتب گناه و مرتکب آن می‌تواند دارای مراتب باشد.

و نیز در بیان پیشرفت مواد مربوط به مجازات معاون لازم است بیان شود؛ هرچند در تبصره ۲ ماده ۴۳ پیش‌بینی شده است که چنانچه برای معاونت جرمی مجازات خاصی در قانون یا شرع وجود داشته باشد، همان مجازات اجرا خواهد شد، ولی مصداقهای انگشت شمار آن در قانون و به کار بردن واژه «شرع» در مفهومی کلی و مبهم در این تبصره، نه تنها گرهی از این مشکل نگشود، بلکه بر پیچیدگی آن نیز افزوده. با این اوصاف، در سال ۱۳۷۵ و این بار در چارچوب ماده ۷۲۶ قانون مجازات اسلامی تعزیرات، قانونگذار درصدد رفع این دشواری برآمد. ولی این ماده نیز پاسخگوی کامل ایراد موجود نیست، زیرا تنها، مصداقی از تبصره ۲ ماده ۴۳ به شمار می‌رود. اگرچه با تصویب ماده ۲۶ این سببه به وجود می‌آید که ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی نسخ شده است، ولی واضح است که ماده ۷۲۶ در مقام تعیین یک حکم خاص نمی‌تواند ناسخ ماده ۴۳ باشد که قواعد عمومی معاونت در جرم را بیان می‌کند. ماده ۷۲۶ یکی از مصداقهای قانونی تبصره ۲ ماده ۴۳ است و بنابراین باید که آن را در بار جرم، این تبصره به محک تحلیل گذاشت.

ایراد تنافی تعزیر با اصل دسری به سبب جرایم و مجازاتها که با تقریر تعزیرات به عنوان یکی از مجازاتهای مندرج در قوانین مجازات اسلامی سالهای ۱۳۶۱ و ۱۳۷۰ ایجاد شده بود، سرانجام قانونگذار را واداشت تا با تصویب قوانین تعزیرات ۱۳۸۰ و مجازات اسلامی ۱۳۷۵، تا اندازه‌ای به رفع این ایراد بپردازد.

همانطور که بیان نمودیم، در قانون جدید اتهام مجازات معارض جرایم تعزیری تا حدودی برطرف شده است. با این وجود مسأله اساسی ما نیز همان تحولات است که باعث بازتر شدن مسأله مجازات معاون در جرم تعزیری در قانون مصوب ۱۳۹۲ و فقه حنفیه است.

با این مقدمه در نوشتار حاضر برآنیم که احکام معاونت در جرایم تعزیری را در منابع فقهی و قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مورد کنکاش قرار داده و به بحث و بررسی بپردازیم و پیرامون توابع آن بپردازیم.